

НАДА ЖИВКОВИЋ

**ПРИКАЗ НАУЧНЕ МОНОГРАФИЈЕ: ДР АЛЕКСАНДАР ВИДЕНОВИЋ,
ОБНОВА ЦЕНТАРА У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА – НОВИ ЗАПИСИ**

Издања Архитектонског факултета Универзитета у Београду, обogaћена су квалитетним и изузетно корисном монографијом „Обнова центара у руралним подручјима – Нови записи” аутора др Александра Виденовића 2017. године.

Монографија има укупно 496 страна, велики број слика и неколико табела. Као прилог дата је литература која садржи 124 библиографске јединице. Штампана је у тиражу од 300 примерака у штампарији Pressia из Београда. Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије је суфинансирало овај подухват.

Опсежна научна истраживања, др Александар Виденовић је реализовао кроз израду докторске дисертације под насловом „Ревитализација центара у селима брдско-планинских подручја Источне Србије”, јула 2016. године. Поменута монографија је настала из жеље да се научно штиво прилагоди ширем кругу читалаца и корисника, што је учињено врло деликатном заменом академско формалних израза богатим, одговарајућим, непретенциозним вокабуларом који је допринео бољем разумевању и укупној употребљивости постигнутих сазнања. Такође, овом приликом је знатно повећан број илустрација.

На овај начин је проблематика уређења, ревитализовања и обнове наших руралних простора, којој се најчешће приступа на декларативно-нормативни начин, постала својеврстан научно формативан програм који би морао да постане основа за њено системско решавање.

Одумирање руралних области, посебно брдско-планинских подручја је проблем ширих размера који није непознат ни развијеним европским земљама. Узроци ове појаве се разликују у односу на економску снагу појединих земаља. Разлози због којих су наша села,

пре свега села у планинским областима, готово опустела, у овој монографији су предмет детаљне просторно-друштвено-историјске анализе. Из претходног је проистекао објективан приказ постојећег стања на основу којег аутор предлаже решења заснована како на научном тако и стручном приступу.

Црна Трава, седиште истоимене општине, примарни је модел истраживања, док су предмет секундарних истраживања била следећа насеља: Црнајка, општина Мајданпек, Крепољин, општина Жагубица, Злот, општина Бор, Ресавица, општина Деспотовац, Минићево, општина Књажевац, Кална, општина Књажевац и Бабушница, седиште општине.

Аутор у монографији, што се од овог формата очекује, поред адекватне литературе и расположиве документације, представља, пре свега, оригинално научно истраживање остварујући тиме научни допринос у области архитектуре и урбанизма, али и шире.

Монографија се састоји од тринаест поглавља: Увод, дефинисање основних појмова, Елементи репрезентативности примарног модела, Просторне карактеристике и историјски оквири примарног модела, Опште карактеристике осталих компаративних модела, Глобални узроци великих промена у простору, Анализа начина живота у простору примарног модела према периодима трансформације, Промене у становању у центру примарног модела, Просторне промене јавних садржаја у центру примарног модела према периодима трансформације, Просторне промене јавних садржаја у центру примарног модела, Просторне промене у центрима секундарних модела, Аспекти и перспективе обнове центра примарног модела, Аспекти и перспективе обнове центара другачијом стратегијом развоја туризма и Закључна разматрања.

Значачки одабран примарни модел и репрезенти секундарног истраживања, као и њихова компарација

чине да се резултати еманирају и на шире подручје, не само Источне Србије. Тим поводом проф. др Бошко Стевановић у својој рецензији каже: *Значајан је у овој монографији преглед одабир и апроксимација репрезентативности појединачних центара, за које се у ствари истраживања изражи назнака или најоштрија могућности да се не само у егзистенцијалном смислу одрже, него и досијешну одрживи остванак, односно преузму улогу традиционих центара у ширем насељском систему.*

Велики допринос ове монографије је већ поменута објективност која аутору омогућава да неодржива насеља која немају реалних могућности за опстанак одвоји од оних која имају потенцијал и чији опстанак и будући просперитет са свим бенефитима треба подржати. Избегнута је и замка да поједине агломерације, у условима поремећених хијерархијских односа у мрежи насеља, наметну лажну слику свог значаја и развојних могућности.

Такође, аутор је захваљујући квалитетном препознавању социјалног, историјског и општег друштвеног контекста избегао планерско-урбанистичке унифициране прогнозе и нереална очекивања, и заменио их реалном сликом средине која почива на природним и створеним вредностима. Креирањем слике, односно представе о одређеном подручју са апострофирањем потенцијала који се може моделовати и развијати осавременује се процес њиховог ревитализовања и афирмише квалитет самосвојствености и различитости.

Полазећи од становишта да је неопходно бирократски апарат заменити стручним тимовима, аутор ин-

систира на томе да је неопходно обновити не тако мале постојеће ресурсе. У развојним програмима, а на основу урађених анализа, акценат је на развоју туризма.

Поред сазнања, предлога и решења која се односе на урбанистичко-просторни аспект третираног подручја, др Александар Виденовић је посебну пажњу посветио грађевинском фонду, који, без обзира на добро познате и присутне узроке његовог пропадања, види као потенцијал.

У последњем пасусу закључног разматрања аутора стоји: *Трансформација начина животи и простора у последња два века у центрима села брдско-планинских подручја источне Србије, изазвана многим социјалним и насилним превраћањима и променама друштвено-нашања ни данас не престаје. Она је какав радикална, а констативно је набијена појединачно, који ако се добро артикулише и усмери на праве активности, засноване на романтизму прошлости и имагинацији будућности, може живојном простору и просторном животи да донесе нове хумане вредности.*

Према је предмет истраживања у монографији др Александра Виденовића просторно дефинисан, научни и стручни приступ који је изнедрио универзално примењива решења и закључке, препоручује је свима који се баве комплексном проблематиком руралних средина у региону.

Нада Н. Живковић,

етнолог

Завод за заштиту споменика културе града Београда
nada.zivkovic@beogradskonasledje.rs